

בנין וצדקה

על פרשת השבוע

ביאור הענין והטעם שסיבב הקב"ה

שהישמעאלים ישאו בשמים ולא עטרן ונפט שריחן רע

ואפילו אם היה מרגיש קצת החילוק ביניהם, אך איזה תועלת היה לו כבר במניעת צער קל של ריח רע, בשעת צער גדול כל כך שהוא עומד לימכר לעבד שפל ונבזה במצרים. וביותר תמוה הלשון של רש"י, "להודיע מתן שכרן של צדיקים", ודבר זה אומר דרשוני, וכי דבר פעוט זה מודיע כבר שכרם של הצדיקים.

ונאמרו על זה כמה וכמה תירוצים. וראיתי בספר אהל משה (בפרשתן), שסידר באופן יפה מאד, שבע ישובים שנאמרו על קושיא זו.

להודיע עד כמה הוא דקדוק הדין

(א) ב'קלם' הוכיחו מכאן עד כמה הוא 'דקדוק הדין', שגם בעת שבאה גזירה או עונש על האדם, הכל מדוד בתכלית הדקדוק, ואינו נענש אפילו בחוט השערה יותר מהראוי לו. ולכן היות שלא הגיע ליוסף סבל זה של ריח רע, הגם שדבר זה הוא זוטר ביחס למצבו השפל, מ"מ כדי שלא יבא לו סבל זה שלא כדין, סיבב הקב"ה שבאורח פלא יזדמנו למקום,

בפרשתן כתיב (לז, כה), וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נושאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה. ופירש"י, למה פירסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע.

כשנמצאים בעת צרה כזאת

איך אפשר להבחין בחילוק דק זה אם הגמלים נושאים נפט או בשמים

מפרשים רבים תמהו בזה, מה ראתה ההשגחה העליונה למנוע ממנו דוקא צער זה של ריח רע, הרי יוסף היה שרוי אז בשעה קשה ביותר, בעל כרחו מפרידים אותו אחיו מבית אביו, ומוכרים אותו לעבד ביד הישמעאלים, ולכאורה מרוב הצער והשפלה לא היה יכול ליתן אז דעתו כלל, מה נושאים הגמלים עליהם, ולא היה לו שום נפקא מינה אם הם נושאים נפט ועטרן, או בשמים.

ישמעאלים הנושאים סחורה יוצאת דופן - נכאת צרי ולוט, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע.

גדלות נפש האדם

(ב) ב'סלבודקא' למדו מכאן על נקודת גדלות נפש האדם, שאפילו כשהאדם נמצא בשפל המדריגה ועומד להימכר לעבד, מ"מ אין זה פוגע בגדלותו, ואינו מאבד את חושיו הרוחניים, עד שאפילו ריח רע שהוא דבר פעוט כל כך, ממשיך להפריע לו בשעה קשה זו.

אפילו בעת צרה

אין האדם יכול להסיח דעתו מהזוטות

(ג) ב'נובהרדוק' הביאו מזה ראייה לאידך גיסא, עד כמה האדם כבול אחר עניני העולם, עד שאפילו בשעה קשה כזאת, עדיין תופס ענין פעוט כזה מקום אצלו, ואינו שליט על מחשבתו ורגשותיו, להסיחם מזוטות אלו.

להראות ליוסף גילוי קירבה והארת פנים

(ד) ב'מיר' אמר מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שזו היתה גילוי קירבה והארת פנים מיוחדת שהראה הקב"ה ליוסף, ללמדו, שגם 'כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי

אתה עמדי', ולהראותו בחוש, שאפילו בשעה שנגזר עליו גזירה קשה כזו, מ"מ הקב"ה נמצא אתו בכל רגע ומלווהו ושומרו, וממילא יבטח בה' שלא יאונה לו כל רע.^א

לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי

(ה) ב'בריסק' ביארו בזה, שכל הצרות לא הפריעו ליוסף כל כך, מאחר שאף באותה שעה היה יכול לעסוק בתורה, ובעת שעוסק בתורה הוא מתענג על ה' ואינו חש בכל צרותיו. אמנם אילו היה לו ריח רע לא היה יכול לעסוק בתורה, ושוב 'לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי', ולכך סיבבה ההשגחה העליונה, שלא יופרע מעסק התורה על ידי ריח רע, ואדרבה הזמינו לו מן השמים ריח טוב של בשמים, שיועיל לו ללימוד התורה מתוך רוגע ונעימות, ובזה יהיה לו מרפא וארוכה בעת צרתו.

להראות ליוסף שהמכירה הוא לטובתו

(ו) ב'טלז' ביאר הגה"צ רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל על דרך משל, דהנה יש שני מיני אנשים המשתמשים בסכין לחתוך ולחבול בגוף האדם, והם: רופא מנתח, ולהבדיל רוצח. ומ"מ יש חילוק גדול בין שני הסכינים, עד שאפשר לדעת תיכף

א. וכמו שאמרו צדיקים על הפסוק (תהלים קמח, ח) 'רוח סערה עושה דברו', שאפילו כשהאדם הולך ברחוב ופתאום נעשה רוח סערה, וכובעו מתחיל לעוף למרחוק, יש לו לזכור שאין זה מקרה ח"ו, רק הכל בהשגחה פרטית, וזהו 'רוח סערה עושה דברו', שאפילו מה שהרוח סערה גורם שיעוף כובעו, גם זה אין הרוח סערה עושה מאליה, רק 'עושה דברו', לקיים בזה מה שגזר עליה הבורא להעיף את הכובע של איש פלוני.

נפט ועטרון שריחן רע, כדי שלא יגיע צער להנשמה מן הריח הרע. ע"כ.¹

הצדיקים באים לעולם העליון כשהם מזוככים לגמרי וראויים מיד לקבלת שכרם

והנה בודאי אלו ואלו דברי אלקים חיים, מפני כל אלו הטעמים סיבבה ההשגחה העליונה, שהישמעאלים הללו יהיו גמליהם נושאים בשמים, באופן יוצא דופן. ועפ"ז אפשר לבאר מה שפירש"י, 'להודיע מתן שכרן של צדיקים', דהנה איתא בגמרא (יבמות קכא:), שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, להענישם אפילו אם נכשלו רק בכחוט השערה. ולכן מדה כנגד מדה, גם בקבלת ענשם, מדקדק הקב"ה עם הצדיקים כחוט השערה, שלא ינזקו אפילו כחוט השערה יותר ממה שמגיע להם.

והגם שבודאי גם אצל כל אדם, מדקדק הקב"ה שלא ליתן לו יסורים אפילו כחוט השערה יותר ממה שמגיע להם, אך סוף סוף רוב האנשים נכשלים ל"ע בכמה עבירות, ולכן כשהקב"ה מענישם על עבירה אחת, יתכן שיבואו עליו עוד קצת יסורים בעונש זה גופא, כדי שהעונש הזה כבר יכפר גם על שאר העוונות שעשה.

משא"כ הצדיקים שרק בהכרח נכשלים בעבירה אחת, כמו שנאמר (קהלת ז, כ), כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא

מיד איזה סכין הוא של המנתח ואיזה סכין הוא של הרוצח, כי הרופא נוטל סכין נקיה היטב, ולובש כפפות על ידיו, וכך עושה הכל באופן הנקי והסטריילי ביותר, כי גם החיתוך שהוא חותך, מטרתו בזה רק להציל. מה שאין כן הרוצח שמטרתו להרוג, נוטל סכין מלאת חלודה, ואינו מקפיד על נקיון כלל.

כך הראה הקב"ה ליוסף, שצרות אלו שעוברות עליו, אינן באות חלילה מסכין של מרצחים, אלא מסכין של מנתח, והכל לטובתו, כדי שעל ידן יעלה לגדולה למשנה למלך במצרים, ובבוא הזמן ישמש כקרח הצלה לכל משפחתו מן הרעב. והא ראייה, שהרי הוא רואה בחוש שהקב"ה סיבב בהשגחה פרטית, שיהיו נושאים בשמים בידיהם באופן יוצא דופן, בכדי שידע יוסף שהרופא המנתח הוא המורידו למצרים ולא הישמעאלים המרצחים.

צער הנשמה לא נגזר על יוסף כלל

ז) אצל ה'חסידים' אמרו בשם הרה"ק רבי יצחק מוורקי זי"ע, שהגזירה על יוסף היתה רק על יסורין שבגוף, אבל על הרוחניות לא נגזרה עליו גזירה, ולכן כל צער שנוגע לנשמה לא חפץ הקב"ה לנגוע אף כחוט השערה, והנה הריח הוא דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף (ברכות מג:), ולכן סיבב הקב"ה שהישמעאלים לא יהיו נושאים

ב. ועיין עוד ביאורים בזה ב'באר מים חיים' (בפרשתן ד"ה וישאו עיניהם), וב'בני יששכר' (מאמרי חודש חשון מאמר א אות ז).

אביו, ונמצא לבדו בטומאת וערות מצרים, בין רבבות מצריים טמאים ומשוקצים, ואם כן מהיכן היה לו הכח להחזיק מעמד ולהתגבר על הנסיון הקשה.

יוסף הצדיק הרגיש בכל רגע שהשי"ת נמצא אתו ושומר ומשגיח עליו

ומבואר בספרים הקדושים, שקיבל כח זה ממה שראה במוחש ההשגחה העליונה, שאפילו בעת צרתו הקשה ביותר, סיבבו לו מן השמים שלא ישאו הישמעאלים עטרן וזפת שריחן רע, רק בשמים שריחן טוב ומבושם, עי"ז הרגיש שהשי"ת נמצא אתו בכל רגע ורגע, ושומר ומשגיח עליו שלא יקבל בעונשו אפילו חוט השערה אחד יותר ממה שמגיע לו. וממילא השיג בזה, שלא אחיו מכרוהו, ולא הישמעאלים מכרוהו, רק הכל בגזירת עליון בהשגחה פרטית ומדוקדקת.

ולכן גם בהיותו במצרים לבדו, מוקף ברבבות אלפי מצריים, המשיך להרגיש במוחש, שהוא לא נמצא לבד, רק השי"ת נמצא אתו בכל רגע, ושומר ומשגיח עליו. ודבר זה נתן לו הכח לעמוד בנסיון הקשה.

וכמו שרואים שם **בגמרא**, שבכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים, אמרה לו השמע לי, אמר לה לאו. אמרה לו, הריני חובשתך בבית האסורין. אמר לה, ה' מתיר אסורים. הריני כופפת קומתך, ה' זוקף כפופים. הריני מסמא את עיניך, ה' פוקח עורים.

יחטא, וגם בעבירה זו אינם נכשלים אלא בכחוט השערה, לכן מדקדק הקב"ה שלא להענישם על כך אפילו חוט השערה אחת יותר ממה שמגיע להם, כיון שיש בידם רק עבירה זו בלבד, וזה כבר נתכפר לגמרי על ידי עונש זה, ושוב אין להענישם אפילו בחוט השערה אחת יותר מזה, כי הם כבר נקיים ומזוככים לגמרי מכל חטא ועון.

וזהו מה שפירש"י, **'להודיע מתן שכרן של צדיקים'**, ממה שאנו רואים שהקב"ה סיבב שלא ינזק יוסף מריח רע של עטרן וזפת, מפני שעונש פעוט זה לא היה מגיע לו על עווננו, מזה אנו למדים עד כמה גדול מתן שכרן של צדיקים, שהם עולים למרום כשהם נקיים ומזוככים לגמרי מכל רבב של חטא, ומעתה הם ראויים אך ורק לקבלת שכר על כל מעשיהם במשך כל ימי חייהם.

מאין היה ליוסף הכח לעמוד בנסיון בתוקף למרות היותו יהודי יחידי ועבד שפל במצרים

והנה איתא **בגמרא** (יומא לה:), יוסף מחייב את הרשעים, כי כשהרשע בא לבית דין של מעלה, אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם אמר, נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו, כלום נאה היית מיוסף, שהתגבר על הנסיון הגדול של אשת פוטיפר.

ויש להבין איך באמת היה ליוסף הצדיק הכח להתגבר על הנסיון, הרי זה היה לאחר שעברו עליו צרות גדולות כל כך, שמכרוהו כמה פעמים, והוא מרוחק ומגורש מכל בית

ורואים מזה איך שהרגיש בכל יום ויום בהיותו במצרים, שהשי"ת נמצא אתו ושומר ומשגיח עליו, וזה נתן לו הכח להתגבר על הכל, בידועו בידיעה ברורה שלא יוכל שום איש לאיים עליו ולהזיקו, ולכן לא נתפחד מכל מה שאיימה עליו אשת פוטיפר, רק על הכל השיב ואמר במטבע לשון אחת: ה' מתיר אסורים, ה' זוקף כפופים, ה' פוקח עורים. כלומר, השי"ת נמצא אתי בכל רגע, וממילא לא תוכל לעשות לי כלום.

כביכול דיוקנו של אביו שבשמים נראתה לו המשגיח עליו בכל רגע

ובכח זה היה יכול לעמוד בתוקף אפילו כשהגיע היום של עיקר הנסיון, וכמו שנאמר (לט, יב), ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה.

למרות שהרגיש שהוא נמצא כעת ממש לבד בכל הבחינות, מרוחק מכל משפחת בית אביו, מרוחק מכל כלל ישראל, והוא מרוחק כעת גם מכל המצריים ואנשי בית אדונו, ואין לו כעת אפילו השמירה שיש תמיד לאדם מן העבירה, (ברכות כח:): 'כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם', הוא נמצא לבד, שום איש לא רואה אותו, בכל זאת עמד בתוקף גדול בנסיון, וינס ויצא החוצה, למרות שידע בטוב, שעכשיו תקיים

אשת פוטיפר כל מה שאיימה עליו כל הימים, שתחבוש אותו בבית האסורים.

כי גם ברגע זה המשיך להרגיש, שהשי"ת נמצא אתו ושומר ומשגיח עליו בכל רגע, ונמצא שהוא לא נמצא כלל וכלל לבד, וזהו מה שאמרו חז"ל (סוטה לו:), באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, ואיתא בספה"ק שהכוונה הוא, שנראה לו כביכול דיוקנו של אביו שבשמים המשגיח עליו בכל רגע.

הטעם שיוסף נס החוצה ולא ניסה להתגבר עליה בפנים

וזה גרם לו שיוכל להתגבר על הנסיון הקשה בעזות דקדושה כזה, וינס ויצא החוצה, ואיתא במהר"ל, שבאמת יש לתמוה עליו למה נס החוצה, הרי יוסף היה בעל כח גדול, ובודאי היה יכול להתגבר עליה גם בהיותו בפנים, ומה בכך שהיא תופסת בבגדו, וכי אינו יכול לדחות מעל פניו, הרי בודאי שיער בדעתו, שעל ידי שינוס החוצה, תעליל עליו עלילות שוא, ומה היה חסר לו כל זה.

ומבאר המהר"ל, שיש ללמוד מכך יסוד גדול, ברגע שמתגבר נסיון של עריות, אסור להישאר בתוקף הנסיון אפילו רגע אחד, רק צריכים מיד לברוח החוצה. ולכן הגם שידע שהוא מסתכן בכך, כי בודאי תקיים עתה איומיה, ותחבוש אותה בבית האסורין, מכל מקום לא רצה להישאר אפילו רגע אחד

נוסף בתוקף הנסיון, ובעזות דקדושה רץ החוצה במסירות נפש.

יוסף ויהודה זכו למלכות בזכות העזות דקדושה

ואפשר לומר, שבזכות עזות דקדושה הזאת זכה יוסף למלכות בצאתו מבית האסורים. וכמו שרואים אצל יהודה ותמר, שזכו למלכות בזכות העזות דקדושה. וכמו שנאמר (לח, טו), **ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה**, ופירש"י, כי כסתה פניה - ולא יכול לראותה ולהכירה. ומדרש רבותינו כי כסתה פניה, כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, לפיכך לא חשדה.

ומקור הדברים הוא **במסכת מגילה** (י:), דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה, זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלן מתמר, דכתיב **ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה**, משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה? אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה, ולא הוה ידע לה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים.

והדברים מרפסין איגרא, מאחר שהיתה צנועה כל כך בבית חמיה, עד שהשתדלה שלא יראה חמיה יהודה את פניה אפילו פעם אחת, למרות שהיתה כלתו פעמיים, אצל ער ואונן בניו, אם כן איך יתכן שלאחר מכן עשתה ממש להיפך, שהלכה וישבה בפתח זונות. רק היות שהיה לה בזה כוונה לשם שמים כמו שאמרו **בירושלמי** (סוטה פ"א ה"ח), כדי להעמיד זרע מבית יעקב, לכן התלבשה בעזות דקדושה, לעשות ההיפך

הגמור ממה שהיתה רגילה תמיד, ובזכות העזות דקדושה, זכתה שיצאו ממנה מלכים ונביאים.

וכמו כן היה לה עזות דקדושה, במה שהיתה מוכנת להישרף, כדי שלא לבייש את יהודה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה י:), נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים. מנלן, מתמר. וכן יהודה היה לו עזות דקדושה, במה שהודה ברבים ואמר **'צדקה ממני'** (לח, כו). ובזכות העזות דקדושה, זכו יהודה ותמר שיצאו מהם מלכים בכל הדורות כולם, מלכות יהודה, ואף מלך המשיח יהיה מזרע דוד שהוא משבט יהודה.

כיוצא בזה גם יוסף הצדיק, בזכות שהיה לו עזות דקדושה, לנוס ולצאת החוצה בשעת תוקף הנסיון, לכן זכה מיד למלכות במצרים, ולאחר מכן זכו בניו למלכות ישראל שהיה משבט אפרים, וגם מלכותו של יוסף נמשכת לדורות, שהרי כידוע יש שתי משיחים, משיח בן דוד, ומשיח בן יוסף.

יעזור השי"ת, שנזכה להרגיש תמיד בחוש ההשגחה העליונה, שהשי"ת שומר ומשגיח עלינו בעינא פקיחא בהשגחה פרטית ומדוקדקת, ועי"ז נזכה להינצל מכל חטא ועון, כיון שנרגיש שהשי"ת שומר ומשגיח עלינו בכל רגע ובכל מקום, ושנזכה בקרוב ממש, למורא גדול זה גילוי שכינה, בהתגלות הגדולה בגאולה השלימה, יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת, במהרה בימינו אמן.